

סימן כב

בענין אמירת הלל ביום העצמאות

פתיחה

ראיתי לגדולי דורנו זיע"א ושליט"א שהאריכו לדון בשאלה, האם צריך לקבוע הלל עם ברכה ביום העצמאות, יום בו הכריזו ראשי ההנהגה על הקמת המדינה, ומיד אח"כ פרצה "מלחמת העצמאות" במשך חודשים רבים.

והנה ברור שאין לדל אשר כמוני להביע "דעה" בנושא נכבד זה, שכן מועצת הרבנות הראשית דאז, אשר היו גאוני תורה ויראה דשו בנושא, וכן שאר מאורי התורה אבירי ההלכה הביעו דעתם למעשה, ומה לנו כי נכניס ראשינו בסוגיא זו. לכן אמרתי רק **לסכם** דעת גדולי ישראל, ואעפ"כ, לא אוכך להמנע מלהביע הנראה לפענ"ד בדברי קודשם, כדרכה של תורה, וכמובן, **שלענין הלכה למעשה יש לשאול את גדולי הדור.**

עיקר דברנו נסוב ע"ד מרן הראש"ל שליט"א ביבי"א (ח"ו או"ח סי' מ"ב, ושם בסי' מ"ג דן בענין ברכת שהחינו, וע"ע ביבי"א ח"ה או"ח סי' ל"ה אות ה', וע"ע ביבי"א ח"י או"ח סי' נ"ג, ובמלואים, בענין קביעת יו"ט באותו יום, ועח"ל).

תיאור העובדות בענין קום המדינה

אי"ה נתחיל בתיאור **העובדות** שהיו באותה התקופה. (החשיבות לידיעות בסיסיות בנושא זה לפענ"ד חשובות מאד, **והם ישפיעו על פסק ההלכה בענין זה**, לכן ראיתי לנכון להאריך בהם מעט. השתדלתי לדייק בפרטים, ועיקר **תוכן** הדברים ודאי נכון).

כפי הידוע, מצב ישראל בגלות משך אלפי שנים היה מזעזע ביותר. ברמה העקרונית, כל גוי שרצה לרצוח יהודי או לבזוז כל רכושו וכו', יכול היה לעשות זאת **באין כל מפריע**, וכמה הקפידו תמיד כל הגויים לקיים ההלכה שהם כ"כ הדוקים בה, "אמר רשב"י, הלכה עשיו שונא ליעקב". כך היה, לא פחות, אלא יותר, כל משך שנות גלותנו, ונתקיימו בנו **שם** כל הקללות המופיעות בתורה, כפי מה שתיארו לנו נביאנו נ"ע.

השיא כמובן הגיע כמה שנים קודם הכרזת המדינה, בשואה הארורה. באותה התקופה כל גוי יכל לשחוט יהודים כתאוות ליבו המרושע, ולא היה זה רק מקרה ספונטאני שכל

דברי עני – הלכות ברכות

גוי קם על שכנו היהודי ורוצחו נפש, אלא עם שלם, מעצמה שלמה, בסיוע גויים רבים צמאי דם, ארגנו ותכננו בצורה מסודרת ויסודית ביותר, רצח עם שלם, על מליוני נשיו, ילדיו וזקניו, וטובי בחוריו, ואיך מי יאמר להם מה תעשו ומה תפעלו.

למעט יהודים יחידים שהצליחו בדרך לא דרך להשיג מעט נשק כדי להתגונן ולעמוד על נפשם ולהנקם זעיר פה זעיר שם מאויביהם, רובו המוחלט של העם היה נתון "לחסדי" צמאי הדם, שרק החליטו באיזה יום כל אחד יוצא להורג.

מצב העם היה בשפל המדרגה, ללא כל הגנה ודרך פליטה. מצב רוחם היה מחריד לאין תיאור, וביטחונם העצמי שגם ככה היה בשפל במשך כל זמן הגלות, נמחק לחלוטין, ואת מקומו תפסו רגשות פחד חרדה זוועה ושיגעון, ואם באנו להאריך בתיאור הגלות, ושיאה, השואה, לא נגמור לספר כל תלאותיה, בלי גוזמא כלל.

בפועל, במקביל לשואה הארורה, כאן בארץ הקודש התחילו להתארגן לא הרבה מאד יהודים, לצורך הקמת מדינה, שבראשית הקמתה תוכל לאסוף את שברי ורסיסי העם האומלל, כדי לתת להם כח ותקווה, אחרית ושארית, למען יוכלו לישב את השממה הפיזית והרוחנית כאן בארץ.

אט אט החלו להתאסף יהודים, שהאמינו שאין עוד אפשרות להמשיך לשרוד את הגלות מחוץ לארץ הקודש. יהודים אלה האמינו וידעו בחוש מיוחד, שרק כאן יהיה להם כח לעמוד כנגד אויבינו מבקשי נפשנו. רק בארצנו יהיה לכל לוחם יהודי מוטבציה וחשק לחרף נפשו בעבור הצלת ילדיו משפחתו ושארית עמו. הקשר עם האדמה שבה היינו ונוצרנו לעם, נסך בהם כח תקווה וגבורה, להאמין, שיש לנו יכולת להיות עצמאיים, להתגונן, ולהשיב מלחמה שיעודה הסופי הוא כיבוש ארץ נחלת אבותינו.

כבר קודם הכרזת המדינה, קמו לנו אויבינו הערבים ימ"ש, ומתוך קנאה ושנאה טהורה, אחזו גם הם כפי כוחם בהלכה הטבועה בכל גוי, ובצעו בנו פיגועים ופוגרומים. אותם רשעי האומות לא יכלו לסבול בראותם את הארץ נותנת חילה לעם התנ"ך. בזמן שלהם הארץ לא האירה פנים, לנו ב"ה, אחרי עמל ויזע, קדחת ושאר מחלות, התעוררה לאיטה האדמה, ונתנה פרותיה לעמה.

היה ברור לכולם, שבעת הכרזת המדינה, כל אויב שיש נשק בידו יפתח באש. הלגיון הירדני היה מזוין היטב היטב. גם קשרים ענפים היו לו עם השלטון הזר ששלט כאן, הבריטים.

תסט

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

כולם ידעו, שהמלחמה לא תהיה קלה, ויהיו הרבה מאד הרוגים ופצועים. הישוב הכיל סה"כ כשש מאות אלף נפש (י"א, כשמונה מאות אלף), שחלק נכבד מהם היו זקנים, נשים, ילדים וחולים, שאינם כשירים ומוכשרים להלחם כלל. כל אלו שלא היו בחזית, עסקו בחפירת מוצבים וקברות. מפני שהיה **חשש כבד מאד** שמספר הנופלים יהיה רב מדי.

ובאמת, מיד עם הכרזת המדינה בערב שבת קדש, ה' באייר התש"ח החלה המלחמה. הלגיון הירדני תקף בתעוזה רבה בכל מקום. הצטרפו אליו במקביל, אלפי ערבים כפריים חמושים, שבאו מהארץ ומחוץ לה והחלו לתקוף מכל עבר.

כל יהודי שהיה כשיר אפילו מעט לנשיאת נשק, עבר אימון מזורז ונשלח לחזית. ישנם ספורים מסמרי שיער על צעירים שהגיעו הישר מהתופת באירופה, ובגלל מצב החירום קיבלו נשקים שכמעט לא ידעו להפעילם, ואצו רצו לחזית. כמובן שרבים מהם לצערנו הרב לא שבו.

על המלחמה עצמה ישנם ספורים רבים. **יש אפילו ספורים על נסים גלויים ממש**, ויש המספרים על נסים המוסתרים היטב בטבע ובמנהג העולם. הצד השווה לכל המאורעות, **שיד השי"ת היתה עלינו**, והוא שנתן כח ותעוזה, גבורה והצלחה לכלל ישראל.

המלחמה ארכה יותר משנה וארבעה חודשים, חודשים ארוכים של לחימה עברו עד השגת שביתת נשק ראשונה. ב"ה כמעט בכל הקרבות "וגבר ישראל". **היה זה נס הצלה מיוחד**, שהשתלב יפה בכח הפיזי של העם השב לביתו. רבים וטובים תוך כדי המלחמה נזכרו בנס חנוכה, שגם כן היה כאן, בארצנו האהובה. גם שם השי"ת נקם נקמתם, גם שם החלשים נצחו, וגם שם הצדיקים נצחו. אין ספק שגם במלחמה זו עשה השי"ת שם גדול וקדוש לעצמו דרך עמו, ופדה אותנו מצרה גדולה, מיד מבקשי נפשנו. דוגמת מה שטיהרו המכבים את **המקדש**, טהרו הלוחמים שלנו את **הארץ** שנטמאה ברשעת הגויים. "ונודה לשמך הגדול סלה".

דומה, שאי אפשר להתעלם מהעובדה המרנינה כל **ישר לב**, שבסוף כל אותה המלחמה קמה לה מדינה, שעל אף כל החסרונות הרבים, שאין לנו להתעלם מהם ואין מחלוקת עליהם, אעפ"כ, **אי אפשר להתעלם מהטוב הקיים**, ומכך "שמתוק האור מן החושך". עינינו הראות, שגם אלו שאינם מודים בערך המדינה הקיימת ואפילו מתנגדים לה, בפועל **נהנים מאד** תחת חסותה, מבחינות רבות ומגוונות. "יראו ישרים וישמחו". "ויתבוננו חסדי ה'", ודי למבין.

דברי עני – הלכות ברכות

אמנם יש לציין, שודאי עם מספר קטן של שש מאות אלף יהודים כאן בארץ, שעדיין רוב עמ"י היה בגולה, בפשטות, לא היו כל ישראל או אפילו רובם, על מאזני החרב והסכנה, ואעפ"כ, יש לומר שאין ספק, שעניי כל ישראל היו נשואות לארץ ישראל. רבבות יהודים, עם שרידי חרב, פליטי השואה הארורה וגם כאלה שאינם, בקשו להגיע מהר ככל האפשר לארץ. יען כי הרגישו באינטואיציה פנימית, שמשק כנפי ההסטוריה קורא להם בקול גדול. כמעט כולם שמעו אז את הבת קול שאומרת, די להם לבנים שהגליתים מעל שולחני. אלא שהצורך הבריטי לא נתן להם לבוא לארצנו, ואעפ"כ, ישנו רושם כביר, שלב כל היהדות שבגולה, היה אל ארצנו, על שארית העם שלוחמת כאן. בשונה מעליית עזרא הסופר, ששם רוב העם סירב לעלות ארצה, ולא היה אכפת לו מהמתרחש כאן בארץ, בשיבת ציון זו, נראה שהדברים היו שונים, והמציאות בימינו תוכיח, שמיד לאחר כמה עשרות שנים, כמעט והגענו למצב של "רוב יושביה עליה".

בסיכום נאמר, שאע"פ שמצד כמות היהודים ודאי לא היה הנס לרוב העם, מ"מ יתכן מאד שמצד האיכות, היה זה נס לכלל העם או רובו, וע"ע לקמן בענין זה.

הצגת הסוגיא

איתא בפסחים (קי"ז ע"א) "ת"ר הלל זה מי אמרו וכו'. (שם מובא דעות כמה תנאים, עיי"ש. ד.א.) וחכמים אומרים נביאים שביניהן תיקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם לישראל, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן" ע"כ.

ופרש"י וז"ל "ועל כל צרה שלא תבא עליהם. לישנא מעליא הוא דנקט, כלומר שאם חס ושלום תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כגון חנוכה", ומבואר בדבריו, שההלל על נס חנוכה נתקן על צרה שהיתה, ונצלו ממנה.

דבר ברור לפענ"ד, שמה שאמר הש"ס "נביאים תקנו להם לישראל" היינו שהם תיקנו את הנוסח עצמו, ועם זאת, אם נביאים תיקנו נוסח זה, מסתבר מאד שגם תיקנו לברך עליו, שעל כל תקנת חכמים או נביאים אנו מברכים עליה, כמבואר בסוכה (מ"ד), שלמ"ד יסוד נביאים ודאי מברכים, וכמו שביאר לנו הרמב"ם (הלכות ברכות פ"א ה"ג) וז"ל "וכן כל המצות שהן מדברי סופרים, בין מצוה שהיא חובה מדבריהם, כגון מקרא מגילה, והדלקת נר בשבת, והדלקת נר חנוכה. בין מצות שאינן חובה כגון עירוב, ונטילת ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות, והיכן צונו בתורה, שכתוב בה אשר יאמרו לך תעשה. נמצא ענין הדברים והצען כך הוא, אשר

תעא

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

קדשנו במצותיו שציוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצות שמדברי סופרים עכ"ל (וע"ע שם בהלכה הי"א).

וכן נראה ממה שאמרו בש"ס ערכין (י' ע"א) "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל, שמונה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ויום טוב הראשון של פסח, ויום טוב (הראשון) של עצרת" עכ"ל הש"ס. ודבר ברור הוא שעל אף שלא מפורש בש"ס שמברכין על ההלל בימים אלו, אעפ"כ, ברור שבי"ח יום האלו מברכין עליהם, וכ"כ הרמב"ם בהדיא, וכן המנהג פשוט ואין צריך לפנים, וממילא ה"ה בנד"ד שמברכים, וברור, וע' לקמן.

(כתבתי כל זה לאפוקי מת"ח חשוב אחד, שהעלה לא לברך על ההלל מטעם שלא נזכר בדברי שום פוסק לברך בהדיא, ועיינתי בדבריו ואחזהמה"ר מכת"ר הרמה, לדעתי העניה אין בהם ממש, וגם הוא הודה שמדברי המאירי ומרן החיד"א דלקמן שכתבו שעל נס ליחידים אין לברך, מוכח בהדיא שבנס לכל ישראל יש לברך, וגם כל גאוני זמננו שהעלו פקפוקים לא לברך, אפילו אחד מהם לא הביא טענה זו, ע"כ שהיה ברור להם שאם דברי הש"ס בפסחים נכונים בנד"ד, ודאי יש לברך, וזה ברור).

שאלות העולות בפשט הסוגיא

ויל"ע אם מה שאמרו שנביאים ראשונים תקנו לומר הלל על כל צרה, היינו לכל יחיד שניצל מאותה הצרה, או היינו דווקא רבים, ואם רבים, האם היינו אפילו קהילה או עיר אחת, או בעינן רוב או כל ישראל דווקא.

עוד יל"ע, על איזה צרה תקנו הלל זה, האם צרה של מיתה וכליון חרוץ דווקא, או גם על שאר צרות.

גם צריך להבין מהו מה שאמר "על כל פרק ופרק", מה בין "פרק" ל"צרה".

עוד יל"ע במש"כ רש"י "כגון חנוכה", מה קשה לרש"י, ומה ההשוואה לחנוכה, וממה אתא לאפוקי, וכן מהי עיקר השמחה שהיתה בחנוכה, שעליה נתקן ההלל, וצ"ע.

עוד יש להבין, שמדברי הסוגיא נראה שחייב הודאה כשנושעים מצרה הוא לא מדאורייתא, אלא מתקנת נביאים, ולכל היותר הוי חיוב מדברי קבלה, ואילו בסוגיא במגילה (י"ד ע"א) הביאו ק"ו (שהוא מידה בתורה) שחייבים להודות כשנושעין מצרה, וצ"ע. ואח"ז מצאתי מש"כ בזה מרן החיד"א בברכ"י (או"ח תרפ"ז אות ב'), עיי"ש היטב.

שיטת הראשונים שהלל זה נתקן רק בהצלת כל ישראל

והנה מצאנו ז' ראשונים מפורשים, שהתקנה לומר הלל היא דווקא אם היתה הצרה לכל ישראל. הלא הם, בה"ג (הלכות לולב דף ל"ה סוף ע"א), תוס' סוכה (מ"ד ע"ב), ר' יונה (בברכות י"ד), הרי"ץ גיאת (מאה שערים ח"ב הלכות הלל עמ' ד'), סמ"ג (ריש הלכות חנוכה), מנהיג (הלכות הלל אות ל'), ומחזור ויטרי (עמ' קצ"ד).

וצ"ע מניין יצא להם כן, ושמה מה שגרם להם לחדש תנאי זה, הוא הקושיא הגדולה ממנהג העולם, מדוע לא נוהגים העולם לומר הלל בברכה על נסים שקרו ליחידים ולקהילות שלמות. **על כרחנו** שיש מסורת בדברי ברייתא זו, דבעינן הצלת כל ישראל.

וכ"מ מדברי מרן החיד"א (בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' י"א), שאחר שביאר השמטת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, כתב "ובזה ניחא לנו מה שמצינו לכמה עיירות ומדינות שנעשו להם נסים שנצלו מצרתם **ולא קבעו לומר הלל**" עכ"ל. משמע שהיה קשה לו ממנהג העולם. אף אנו נאמר, שזה מה שהיה קשה לו' הראשונים הנ"ל, ודו"ק. (יש להעיר שלא מצאנו ולו ראשון אחד שסובר שא"צ הצלת כל ישראל. אך עי' לקמן בהערה א' בסוף המאמר מש"כ בביאור דברי רש"י).

שיטת המאירי

רבינו המאירי (פסחים קי"ז ע"א) כתב וז"ל "כל יחיד שאירעתו צרה ונגאל ממנה, **רשאי** לקבוע הלל לעצמו באותו יום **בכל שנה**, אלא **שאינו מברך עליו**, וכן הדין בכל צבור וצבור, כך היה **יסוד נביאים** לאומרו על כל צרה וצרה שנגאלים ממנה" עכ"ל. ודבריו צ"ע רב, שאם "נביאים תקנו להם לישראל", אז זה חיוב גמור, ומהו לשון "רשאי". ועוד, אם נביאים תקנו תקנה, איך לא יברכו עליה, והרי על כל תקנת חכמים אנו מברכים, ובפרט צ"ע מש"כ "כך היה **יסוד נביאים**", והרי בסוכה (מ"ד) מסקינן שלמ"ד חבוט ערבה **הוי יסוד נביאים**, מברכין עליו. (עיי"ש ברש"י מ"ד ע"א ד"ה מנהג).

ונראה לפענ"ד ביאור דבריו, שיש כאן ב' תקנות. תקנה **ראשונה** לומר הלל בברכה לנס כל ישראל, **ותקנה שניה** לומר הלל בלי ברכה לנס פרטי. שהרי ממש"כ "כל יחיד וכו' וכן הדין בכל צבור", קשה, ממה בא למעט, ועוד, אחר שאמר יחיד, הרי ק"ו שצבור **רשאי**, ומה לו להוסיף בהדיא שגם צבור רשאי. לכן נראה שבא למעט כל ישראל, שאז בכה"ג שהיה הנס לכל ישראל **חייבין** לומר הלל **ולברך** עליו, ומודה אני שלצערי הרב **העיקר חסר מן הספר**, ואעפ"כ לענ"ד כך היא כוונת המאירי, ודו"ק.

תעג

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

ואין להקשות על דברינו שיש תקנה בלי ברכה, והרי צריך לברך על כל תקנה. שמכיון שעל הצלת כלל ישראל תיקנו לברך, לא רצו להשוות הצלת יחידים להצלת כל ישראל, לכן הורו לומר הלל בלי ברכה, ודו"ק.

ובכל אופן צ"ע מניין יצא למאירי כן, וה' יאיר עיני, והרב ביבי"א שם (סוף אות א') הבין שהמאירי מודה לז' ראשונים הנ"ל שצריך נס לכל ישראל, עיי"ש.

תורף דברי מרן הראש"ל שליט"א

והנה המעיין בדברי מרן הראש"ל שליט"א, יראה שהביא ד' נימוקים מדוע אין חיוב לומר הלל ביום העצמאות, וממילא אסור לברך עליו אם אומרו, ומי שיעיין היטב בין השיטין, יראה שבעצם, הרב הביא שם נימוק אחד מרכזי למה לא לומר הלל, ואח"כ הוסיף עוד ג' סנפי טעמים, כדרכו בקודש, וכך סדר טענותיו,

דעת הראשונים כולם, שכדי לומר הלל עם ברכה, בעיני נס שאירע לכל ישראל, או לפחות רובם, מה שלא קרה בנד"ד, שרוב ישראל היו בחו"ל באותה המלחמה.

דעת כמה אחרונים שכדי לומר הלל צריך נס היוצא מגדר הטבע, דומיא דחנוכה שהיה שם נס פך השמן, מה שלא קרה בנד"ד, שהנס היה בדרך הטבע.

משמע בירושלמי שאין לומר הלל על הצלה חלקית, ולכל היותר איננו אלא ב"אתחלתא דגאולה", וכן בנד"ד, קיימים חסרונות רבים, וחרב רשעי האומות עדיין מונפת על כרם בית ישראל, ועדיין אין גאולה שלמה.

אין לומר הלל אם בהצלחנו נספו גם מבקשי רעתנו, כמו שהובא בכמה מדרשים שלכן לא אמרו הלל שלם בטביעת המצרים בים סוף, וכן בנד"ד נספו הרבה אויבים. כ"ש שלהבדיל, שגם מטובי לוחמינו נספו מהם רבים, וגם התאריך עצמו ה' באייר אינו נכון לשמוח בו, שאז החלה המלחמה ורבים נפלו בה. (טענה זו דומה במהותה לטענה ג'), שבהצלחנו ושמתנו קיים חסרון מסוים, ודו"ק, וע' בסוף הסוגיא בהערות הערה ב' שם ביארנו את ענין התאריך ה' באייר, וישבנו טענה זו, ושם בהערה ד' קצת הטעמנו סברת המדרשים האלו. עיי"ש).

מה שיש להעיר על טענתו הראשונה

בס"ד נענה על ראשון ראשון כפי הנראה לענ"ד, וגם קצת ע"פ מה ששמענו להעיר.

דברי עני – הלכות ברכות

הן אמת שברור שמסקנת ההלכה היא שצריך **נס לכל ישראל** כדי לומר הלל בברכה, מ"מ י"ל שבנד"ד **היה הנס לכל ישראל**, שהרי אם עד הכרזת המדינה והמלחמה שנוצרה בגינה, היה כל גוי יכול **בפועל ממש** לשחוט, ח"ו, כל יהודי בכל רחבי העולם כרצונו החופשי, עתה הסתיימה אותה **החרפה**. אותה **הסכנה** שהיתה קיימת **בפועל** ירדה לאין ערוך, וכמעט עברה לה. מפני שכל גוי, אפילו בארץ רחוקה, שפוגע ביהודי, **ב"ה יש הכח ויכולת ביד ישראל לנקום ממנו**, גם קיימת הרתעה חזקה, מה שאפילו לא חלמו אבותינו נ"ע לפני אותה הכרזה, וכל היהדות שהיתה נתונה בסכנה קיומית יום יומית ע"י "חסדי" מרמס הגויים, (כמעט) נפסקה. היש לך "צרה" גדולה ממנה, ש"נגאלנו" ממנה.

ואם הראנו השי"ת כל זאת, ודאי לא חפץ להמיתנו, והרי אלפי שנים שלא היה ריכוז יהודים כ"כ גדול בארץ, והתורה, וכן הבניה והכלכלה תודה לאל פורחים ומשגשגים. האם הכל מקרה הוא.

איך יתכן לטעון שהכל מקרה, בזמן שהכל יודעים ש"אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ז' ע"ב), היתכן שרבבי רבבות יהודים חוזרים לארץ, ולא הכריזו על זה מלמעלה.

ואין לטעון שסו"ס **מבחינה מספרית**, לא היה הנס לכל ישראל, ולא כל ישראל היו בסכנה קיומית במלחמת השחרור, שרובם היו עדיין בחו"ל. לענ"ד אהמה"ר, אין טענה זו מדויקת כלל. כי מי יוכל לשער לו ח"ו לא הושיענו השי"ת במלחמה זו, מה היה קורה ליהודים שבכל העולם, אם לא מיד, אז בגזירה הבאה ח"ו, היו שוב נתונים ל"חסדי" הגויים, שכידוע אדוקים מאד באותה הלכה שגילה לנו רשב"י. כי הלא רק בגלל שכל גוי יודע שאם יפגע ביהודי, **מדינת ישראל** תתבע ממנו לשלם **בדמו**, אם ע"י חוק מסודר שקיים באותה המדינה, שודאי רק הודות למדינת ישראל יש מי שדורש להחיל החוק על מי שפגע ביהודי בכל מדינות תבל, ואם ע"י זרועה הארוכה של המדינה, שתודה לאל פועלת במסירות נפש כדי לפגע באויבי עמנו (אע"פ שכידוע יש למדינה **הרבה** מה לשפר בענין זה). היש לך הצלה מצרה **לכל ישראל** גדולה ממנה.

ואחרי שראינו שרבותינו האחרונים משכו ומתחו את המושג "הצלת כל ישראל", גם לדברים **שמבחינה מספרית** אינם "כל ישראל", (כגון דברי ר' יונה נבון ועוד, בענין חנוכה, שכיון שהיה בית המקדש קיים חשיב "הצלת כל ישראל", עיי"ש ביבי"א), א"כ מצינו מקום רחב איתנו לומר, שמבחינה **איכותית** ודאי ההצלה היתה לכל ישראל ממש, וגם מבחינה מספרית י"ל שנצלו כל יהודי העולם כנ"ל.

תעה

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

ולא אוכל להימנע מלומר, שכדי להבין **ההבדל המהותי כ"כ**, בין מצב כלל ישראל היום, לבין מצבו קודם אותה ההכרזה וכל היוצא ממנה, צריך קצת לקרוא דברי ימי עמנו, כדי להבין באיזה שפל היינו, ובאיזה מצב אנו כעת, תודה לאל, ואיך אפשר להתעלם מהעובדה הזאת, שגוי שמרים יד על יהודי, בין בארץ ובין בחו"ל, יבוא על עונשו, מה שלא היינו מעזים אפילו לחלום בגלותנו, היש לך הצלה גדולה מזו, אתמהה.

יש לי להאריך עוד לחזק טענתי זו, אלא שאכמ"ל יותר, ועח"ל. (וע' בהסכמה מאת מו"ר הגר"ד ליאור שליט"א מש"כ להעיר ע"ד כאן, וראה לקמן עמ' תפ"ז מה שכתבנו בזה).

מה שיש להעיר על טענתו השניה

ובענין מש"כ שם הרב, שדעת האחרונים שצריך נס יוצא מדרך הטבע, הנה טענה זו מחודשת מאד, שלפני הרב מהר"ץ חיות והרב מטה משה לא ראינו מי שימציא סייג זה, וכן האחרונים שלא ביארו מש"כ רש"י "כגון חנוכה", שכוונת דבריו לומר שצריך שיהיה הנס נס גלוי, ש"מ אינם סוברים כמותם.

ובגוף טענה זו, מאד קשה מפורים ששם לא היה הנס **גלוי ממש**, ומה שמביא הרב שם בשם הרא"ש מלוניל והאורחות חיים והפמ"ג, שהיה נס גדול מאד שהיהודים הרגו בשונאיהם ואיש אחד לא נפגע כלל, הנה גם בנד"ד היה נס גדול מאד, אמנם שונה בכמה דברים, מהם יתרון לפורים (שאף יהודי לא נפגע, ועוד), ומהם יתרון לנד"ד (שהסתיים האיום, ולא "אכתי עבדי אחשוורש אנן", ושהיה הנס כאן בארצנו הקדושה, ועוד), כך שבסיכום דברי אותם האחרונים צ"ע.

אולם לקושטא דמלתא יראה שקושיא מעיקרא ליתא, שבאמת יסברו אותם האחרונים, שלהלכה אין הלל בפורים, שהרי על השאלה (במגילה י"ד ע"א) מדוע לא קוראים הלל בפורים נאמרו בש"ס כמה תשובות. **"רב נחמן** אמר קרייתא זו הלילא. **רבא אמר** בשלמא התם (תהלים פרק קי"ג פסוק א') הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשוורוש, אכתי עבדי אחשוורוש אנן", עכ"ל הש"ס, ומרן הראש"ל עצמו בספרו חזו"ע פורים (עמ' צ"ו והלאה הערה פ"ג) האריך להוכיח **דנקטינן הלכה כרבא**, וממילא ברור שבפורים אין חיוב אמירת הלל כלל, ולא קשה על דברי האחרונים הנ"ל, איזה נס גלוי היה בפורים, כי אין הלל כלל בפורים. (וצ"ע שהרב שם ביבי"א לא תירץ כן, וי"ל, שנקט דבריו שם אליבא דרב נחמן והפוסקים דס"ל כמותו, אך לקושטא דמלתא לק"מ מהתם, ודו"ק).

דברי עני – הלכות ברכות

שוב התבוננתי שהקושיא כן קשה, כי הלא מדברי רבא האומר "אכתי עבדי" וכו' נראה שלא בא לחלוק על ההלכה שאם נצלו חייבים לומר הלל, ומה שאין לומר הלל זה רק בגלל **חסרון בחירות**, שכדי לומר הלל צריך להיות עבדי ה' ולא עבדי פרעה. אך מצד **שאר תנאי חיוב אמירת הלל** אף רבא מודה שפורים ראוי לאמירת הלל, אע"פ שלכאורה לא היה נס גלוי, שלא כדברי הרב מהר"ץ חיות, ועל זה תירץ הרב ביבי"א ע"פ האורחות חיים וכו', ודו"ק.

ואחר זמן פתחתי ספר אבורדהם (שער שמיני) וז"ל שם "כתב הרב רבי אשר מלוניל הא דמברכין (ברכת ניסים. ד.א.) בין אניסא דרבים בין אניסא דיחיד, דווקא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם וכו', ואם תאמר, והרי פורים שהיה נס כמנהג העולם ומברכין **שעשה ניסים**, יש לומר התם נמי יצא ממנהג העולם מפני שני דברים וכו', ובחנוכה לאו משום מעשה דיהודית **מברכין שעשה ניסים**, אלא משום פך השמן" עכ"ל. אתה רואה בפירוש, שרק לענין ברכת "שעשה הניסים" כתב שהיה בחנוכה נס היוצא מגדר הטבע ועליו ברכו ברכה זו. אך לענין הלל כלל לא עלה בדעתו לומר טענה זו, והשתא אדרבה, מדברי הרא"ש מלוניל יש סיוע לטענה שא"צ נס היוצא מגדר הטבע **כדי לומר הלל**, ודלא כהמהר"ץ חיות וסייעתו, והדברים ברורים וחזקים מאד.

ועל כל פנים, מאד קשה לקבל קביעת האחרונים הנ"ל **נגד סתימת הש"ס וכל הפוסקים**, שמשמע מהם שא"צ דווקא נס גלוי היוצא מגדר הטבע. שהרי התנאי שצריך "כל ישראל" כתבוהו כמעט כל הראשונים, ואילו התנאי שהמציאו הרב מהר"ץ חיות וסייעתו, למה לא הביא שום ראשון.

וגם האחרונים הנ"ל תולים דבריהם ברש"י שכתב "כגון חנוכה", אלמא אף הם מודים שאין זכר בש"ס לאוקימתא זו, ובדברי רש"י עצמו כבר כתבנו כמה פירושים שונים, שלפי אותם הפירושים אין מקום לחדש שצריך נס גלוי דווקא, ולא לשתמיט שום **פוסק** ראשון או אפילו אחרון שיאמר תנאי זה **להלכה** ולמעשה. כי גם דברי המהר"ץ חיות, **יתכן שלא אמרם להלכה ולמעשה**, אלא כפרשנות לרש"י שם, שכן נראה מהקשר דבריו, עיי"ש.

ועוד, גם אם פירוש הרב מהר"ץ חיות **מוכרח להלכה** ברש"י, מ"מ הרי לא מצינו רמז זה באף **ראשון אחר**, וכידוע, סב"ל משום סברת **פוסק אחד** לא אמרינן, ובפרט, שיתכן שרש"י, **שכלל אינו פסקן** (ע' ב"י או"ח סי' י', ובעין יצחק האריך בזה), לא נתכוין לפסוק הלכה למעשה, ולכן צע"ג אם יש לחוש כלל לנימוק זה.

תעז

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

(גם שמעתי מספרים, כי יש לוחמים במלחמת העצמאות שראו נסים גלויים ממש, שאינם בדרך הטבע, וצ"ע לסמוך על זה, בפרט שאינם מפורסמים ממש, ואם היו נסים כאלו, ודאי היו מתפרסמים במהירות, ולא שמעתי על עדים ברורים שמעידים כן. ברם, לא שמענו אינה ראיה, וצ"ע).

עוד יש להעיר בדבריהם, שהנחת היסוד שלהם היא, שהתקנה לומר הלל היתה על פך השמן, שהיה נס גלוי, אולם במחכ"ת, לכאורה אין הכרח בזה. ז"ל הש"ס שם (שבת כ"א ע"ב) "מאי חנוכה, דתנו רבנן, בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

ופרש"י שם וז"ל "מאי חנוכה, על איזה נס קבעוה", ומדויק לשונו שכתב "קבעוה", ולא "קבעום" היינו את מצוות חנוכה, קצת נראה שכוונתו רק על החנוכה, דהיינו החיוב להדליק נר חנוכה, ולא החיוב להודות ולהלל. שהחיוב להודות ולהלל אינו תלוי בנס פך השמן, ורק חיוב ההדלקה הוא זכר לנס פך השמן, וכן יראה מרש"י בתענית (כ"ח ע"ב), ז"ל שם "מנהג אבותיהם בידיהן, אבל הלל דחנוכה כגון באחד בטבת ודאי דחי, דכיון דנביאים תיקנוהו שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא עליהן, כשנגאלין יהו אומרין אותו על גאולתן, כדאורייתא דמי" עכ"ל. הרי שחיוב אמירת הלל היא תקנה על ההצלה מהצרה במלחמה, ולא על נס פך השמן, שהוא ענין אחר מההצלה עצמה, וההצלה במלחמה היתה דרך הטבע כנודע, ודו"ק, ובאמת הרבה פוסקים כתבו בהדיא שההלל בחנוכה הוא על הנצחון במלחמה ולא על נס פך השמן.

מה שיש להעיר על טענתו השלישית

ובענין מש"כ הרב שם שעל "אתחלתא דגאולה" אין לומר הלל, כי זו רק ההתחלה וכו', הנה גם בחנוכה, אע"פ שכתב הרמב"ם (הלכות מגילה פ"ג) ש"חזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה", מ"מ גם שם ההצלה לא היתה מוחלטת, ועדיין נשקפה להם סכנה מאויביהם שאיימו להשמידם תמיד, והקרבות נמשכו גם לאחר חנוכת בית המקדש כידוע, וגם אחר טיהור המקדש לא כל הארץ היתה בידינו, והיו גם יהודים מתייונים רשעים פורקי עול שתמכו בסתר באוייב, (והוסיף לנו הגאון הנאמ"ן שליט"א וז"ל "והיו גם ממלכי החשמונאים שהיו צדוקים והרגו כל חכמי ישראל כידוע, וב"ה שאין כזה בדורנו" עכ"ל), ולא היתה ההצלה שלמה, ואעפ"כ מחוייבים אנו להודות להלל לשבח ולפאר, וכמו שאמרו בהגדה של

דברי עני – הלכות ברכות

פסח "אילו לא הוציאנו ממצרים וכו' דיינו", כי מי שיודה על תחילת הישועה, יזכה לראות בנחמה השלמה, וזה ברור, ודמי למה שפסק מרן באו"ח (רכ"ג ס"ב) וז"ל "מת אביו מברך דיין האמת. היה לו ממון שיורשו, אם אין לו אחים מברך גם כן שהחינו, ואם יש לו אחים, במקום שהחינו מברך הטוב והמטיב" עכ"ל. הרי שיש להפריד בין חצי הכוס המלאה מחציה החסר, וכמו כן נאמר בנד"ד, שיש להודות להשי"ת על אף שיש חסרונות, וראיתי שהרב שם (אות ו') הרגיש בזה ודחה "מ"מ אין לקבוע לדורות הלל בברכה מכיון שהשמחה מהולה בתוגה" עכ"ל. ולא זכיתי להבין דברי קדשו, כי גם במות אביו השמחה מהולה בתוגה גדולה ונוראה, ואעפ"כ מברך בשם ומלכות "שהחינו", או "הטוב והמטיב", וכנראה כוונת הרב שם שיש לחלק בין הלל לשהחינו וכו', ולא ידעתי מהו החילוק, וה' יאיר עיני, ועכ"פ הקושיא מחנוכה, שגם שם נספו הרבה מטובי לחמנו, ואעפ"כ אומרים הלל, במקומה עומדת.

ושמעתי מהרה"ג רבי משה חביב שליט"א להעיר בזה, (יסוד הדברים שמעתי ממנו, ואני מסגנן אותם קצת אחרת) שדבר נכון הוא שעמ"י היוצא ממצרים אמר שירה רק בליל שביעי של פסח, מ"מ הרי לדורות אנו אומרים הלל בליל פסח, מיד בצאתנו ממצרים, ואין אנו ממתנים לליל שביעי של פסח, שאז נגאלו לגמרי. ועוד, הרי לשון הש"ס הכי הוא (מגילה י"ד ע"א) "ת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש, אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן" עכ"ל הש"ס. ולכאורה צ"ע, שהשירה שאמרו על הים היתה על הצלה ממיתה לחיים ולא מעבדות לחירות, וכע"ז הקשה הגאון טורי אבן על רש"י.

אלא הביאור בכל זה, שישאל עצמם באמת לא אמרו שירה עד שניצלו לגמרי, אולם לאחר ההצלה אין כאן רק הצלה מקומית שהיתה בליל שביעי של פסח שניצלו מפרעה וחילו, אלא על הכל אמרו שירה, על שיצאו מ"עבדות לחירות", ואתה הוראת לדעת, שחכמים שקבעו שירה זו לדורות קבעו אחר ההצלה דווקא על התחלת ההצלה, מפני שהכל התחיל בראשית, ומאותה הצלה מ"עבדות לחירות", זכו גם להינצל מסוס פרעה ורכבו על הים.

העולה מכל זה, שמה שאמרו בירושלמי שאין לומר הלל עד שיצא מהצרה לגמרי (וכעין זה בהלכות הגומל, שצריך שיצא מהסכנה לגמרי, כמובא שם ביבי"א) היינו דווקא בהלל מיד בשעת ההצלה, אך בהלל לדורות אין תנאי זה. (וסברת החילוק מבוארת כנ"ל), ואדרבה, אז אמרינן ההלל דווקא על ההתחלה כמבואר.

תעט

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

ולפי"ז כמו"כ נאמר אנו בנד"ד, אחר שראינו למפרע, שע"י ההכרזה והמלחמה זכינו לישועה הגדולה, ראוי לקבוע ההלל דווקא על תחילת ההצלה, עכת"ד. ודברי פח"ח.

מה שיש להעיר על טענתו הרביעית

בענין מש"כ הרב שאין לומר הלל כי רבים מאויבינו נספו במלחמה, הנה הרב עצמו שם כתב לפקפק בטענה זו, והביא פירושים אחרים מדוע אין גומרין ההלל בחוה"מ פסח ובשביעי של פסח, כמבואר כל זה שם. ע"ע לו בספרו חזו"ע פסח (עמ' רמ"ח והלאה, הערה י"ג).

ובגוף הטענה, הנה מרן הראש"ל שליט"א האריך בספריו היקרים, שבמקום שהאגדות סותרין דברי התלמוד שלנו, יש לילך אחר התלמוד (ע' בעין יצחק באורך), והרי התלמוד שלנו במר צורח, שיש לעמ"י לשמוח במפלת האויבים, עי' ש"ס מגילה (י' ע"ב), ובסנהדרין (ל"ט ע"ב), ובתוס' ב"ק (י"ז ע"א ד"ה והלאה), ובהגהות היעב"ץ שם.

גם בש"ס ערכין (י' סוף ע"א) שאלו מ"ט לא גומרין ההלל בפסח, ונתנו טעם אחר מהמדרשים הנ"ל, וכן במה ששאלו מ"ט אין אומרים הלל בפורים לא תירץ אף אמורא, מפני שמתו רבבות גויים, וע"כ שש"ס דידן לא סובר כהמדרשים, והלכה כש"ס דידן, ואין לומר ש"חדא מנייהו נקט", ויכל הש"ס בערכין לתרץ כתירוץ המדרשים. זה אינו, כדמוכח במגילה ובסנהדרין, שהקב"ה משיש אותנו לשמוח במפלת הגויים אויבינו, וזה ברור. גם מדברי הגמרא במגילה שהביאה ג' תירוצים בענין הלל בפורים, ולא תירצה כדברי המדרש, נראה ודאי דלא סברה כמדרש, ודו"ק.

וכן הביא ביבי"א שם מש"ס מגילה (ט"ז ע"א) "כי סליק בעט ביה (כשעלה מרדכי על המן כדי לעלות על הסוס, בעט בהמן הרשע. ד.א.), אמר ליה (המן שאל את מרדכי. ד.א.) לא כתיב לכו (משלי פרק כ"ד פסוק י"ז) בנפל אויבך אל תשמח", אמר ליה הני מילי בישראל, אבל בדידכו כתיב (דברים פרק ל"ג פסוק כ"ט) ואתה על במותימו תדרוך" ע"כ. אתה הוראת לדעת שאין הלכה כדברי אותם המדרשים, וברור שגם לענין ברכות אין לחוש לדברי מדרש נגד דברי הש"ס.

וראיתי למו"ר הרה"ג רבי אביגדר נבנצל שליט"א בספרו ירושלים במועדיה פסח (עמ' ק"ס) שהקשה על הב"י שהביא הטעם שאין לומר הלל שלם בימי פסח מדברי המדרש, ולמה לא הביא הטעם שהובא בהדיא בש"ס, וכתב לבאר שיש ב' סברות לומר הלל בפסח, האחת כי במועד יש לומר הלל, והשנית על הניסים הגדולים שנעשו לנו, והסביר שהטעם שהובא בש"ס שפרי החג אינם מחולקים בא כנגד הטעם שבמועד צריך לומר

דברי עני – הלכות ברכות

הלל, וקמ"ל הש"ס שימי פסח אין להם שם מועד כ"כ, כי הפרים אינם מחולקים. אך עדיין היה קשה לב"י שנאמר הלל מהטעם השני, משום הנסים שנעשו לנו, לכך הביא דברי המדרשים שעל אף הניסים שנעשו, היה חסרון בשמחה "מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה". עכת"ד. הרי שסובר שאין מחלוקת בין הש"ס למדרשים. נראה לפענ"ד שעל אף שהביאור נפלא כשלעצמו, מ"מ קשה לומר שלהלכה נחית הרב, אלא נראה שרק על דרך האגדה אמר הרב כן, ובפרט שלכאורה לא מצינו מקור למה שכתב שיש ב' סברות לומר הלל, ואכתי צ"ע.

ואמרתי להביא עוד זכר לדבר, ממה שפסק הרמב"ם בהלכות אבל (פ"א ה"י) וז"ל "כל הפורשין מדרכי צבור, וכו', אלא הרי הן כבני חורין לעצמן **כשאר האומות**, וכן האפיקורוסין והמומרים והמוסרין, כל אלו אין מתאבלין עליהן. אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים **ואוכלים ושותים ושמיים שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה**, ועליהם הכתוב אומר הלא משנאיך ה' אשנא" עכ"ל. וקל וחומר או לפחות הוא הדין לרשעי הגויים שרצו להשמיד כרם חמדת השי"ת, שיש לשמוח במותם, וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב "כשאר אומות", אלמא דין אחד להם, ודו"ק.

ומש"כ שגם רבים מטובי בחורינו נספו גם הם במלחמה וכו', י"ל, שגם בחנוכה נספו רבים במלחמה, ואפילו כמה מטובי מפקדי המכבי"ם נספו בקרבות, וכזו וכזו תאכל החרב, וגם בצאת בני ממצרים נשאר רק חומש, והרוב נספו, ואעפ"כ אין זה מגרע חובת ההודאה להשי"ת, ויש לי להאריך עוד ואכמ"ל.

סיכום והנ"מ מהאמור

והנה למרות כל האמור, שהשתדלנו לבאר בטוטו"ד ובתום לב ובלי מגמתיות דעת החולקים, מ"מ מי יעז להורות לברך ברכה אשר כמה מגדולי הפוסקים סבורים שהיא ברכה לבטלה, ואע"פ שכמה ת"ח גאוני עולם קדושי עליון ס"ל להורות לברך, מ"מ הרי קי"ל סב"ל, וסהדי במרומים, שאף אם היתה דעת מרן הראש"ל שליט"א להורות לברך, והחולקים עליו היו מורים לא לברך, היינו יראים מגשת לברך. כי הברכות אינם מעכבות, וכמה יראו שקטו ונרעדו גדולי עולם בענייני ברכות, שלא להורות לברך עד שברור הדבר ללא שמץ קל של ספק, צא ובדוק טענה זו כמה נכונה היא. (ובסי' כ"ג הוכחנו בס"ד שדרך מרן הב"י להורות שלא לברך אפילו נגד ג' עמודי הוראה בענין ספק ברכות, ואכמ"ל, ודון מינה ואוקי באתרין).

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

ושמעתי הרבה אומרים, שבמחלוקת הפוסקים בענין **הסתכלות וראית המציאות לא אמרינן סב"ל**, ולכן גם בנד"ד שעיקר המחלוקת נובעת מראית המציאות ולא משיקולים הלכתיים טהורים, אין לחוש לסב"ל, ואנא דאמרי, לא ראינו (ולכן אינה ראייה כ"כ) מקור לסברא זו, ולענ"ד צ"ע רב בסברא זו, **ולכאורה סברא זרה היא**, שא"כ כל אחד יאמר על דברי חז"ל (ובפרט על דברי פוסקי זמנו) שהם נבעו מהסתכלות כזו וכזו, וההסתכלות הזו נכונה וזו לא נכונה וכו', ותורה מה תהא עליה. אלא נראה ודאי שתמיד יש לחוש לדברי החולקים, בפרט בדיני ברכות כנ"ל, ולדוגמא, הפקפוק מצד השמטת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש (ע' לקמן בהערה ה'), או אם צריך נס היוצא מגדר הטבע, אינו נוגע כלל בשאלה של "הסתכלות" ו"השקפה", אלא יש כאן חשש אמיתי בנוגע לברכה על ההלל, ועד לזה, שגם ת"ח גדולי תורה, שאור הישועה האחרונה זרחה עליהם, והביטו אל הקץ המגולה, כמה ת"ח גאונים וצדיקים כאלו, יש וחשו לברכה לבטלה, ודי בזה.

עוד שמעתי אומרים, שהרי ידוע דברי הגאון תבואות שור, שאסור לעשות מצוה בלא ברכה, (ולכן עדיף לגרום בידיים הסח הדעת ולברך שוב וכו') והביאו **לסניף** הרב פעלים כמה פעמים, וגם הראי"ה קוק זצ"ל כתב כע"ז, ומרן הראש"ל שליט"א ג"כ מביאו הרבה **כסניף**, כדי לבסס פסק שברור לו הרבה וכו'. כמו"כ בנד"ד, אסור לעשות המצוה בלא ברכה. לענ"ד אין זה נכון, כי דברי הגאון הזה דחוהו הפוסקים (וכמובן שאין מכאן סתירה למש"כ בענין זה בהקדמה, ואכמ"ל), ומדברי הרמב"ם בתשובה (פאר הדור סי' ק"ו) מוכח דסבר היפך דבריו עיי"ש היטב ואכמ"ל, ורק במקום שהדין ברור **ללא כל ספק**, אז הביאו הפוסקים הנ"ל דבריו **לסניף בעלמא**. לא כן בנד"ד באמת ישנם כמה ספיקות ופקפוקים, ובכל כהאי הדרינן לכללא דאיתא קמן "ספק ברכות להקל". (ואפילו יהיו ספיקות קלים, ועצם השמטת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש די בה כדי לא לברך, עי' בהערות בסוף הערה ה'). כ"נ ברור לפענ"ד.

מי צריך לחוש לסב"ל

דבר מובן הוא, שסב"ל שייך דווקא למי **שלא הגיע להוראה**, ואינו רשאי להורות אפילו לעצמו, אז יש לו לחוש לדעת החולקים. אך מי שהגיע להוראה ועיין כפי כוחו (ע' בהקדמת הרב אגרות משה) בסוגיא, ויצא לו שאין שום ספק שצריך לברך, בכה"ג ל"א ספק ברכות להקל, כי לדידו אין כאן שום ספק כלל, ורק מי שלא הגיע להוראה (אא"כ רבו או המרא דאתרא שלו וכו' מורים לו אחרת), או גם מי שהגיע להוראה ובעצמו מסופק, **חייב** לחוש לדעת החולקים, ולהחמיר, ויש לי ראיות לזה ואכמ"ל.

דברי עני – הלכות ברכות

(ובגדר "הגיע להוראה", במקום אחר הוכחנו שהוא מי שהגיע למידה שיודע לפחות כל הדינים וההלכות הנהגות היום, דהיינו כל ד' חלקי שו"ע הנהגים למעשה, או אולי עכ"פ יודע היטב נושא שלם שבו רוצה להורות. ועוד תנאי אחד חשוב, שרבותיו יודעים שיודע לדמות מילתא למילתא בסברא ישרה ונכונה, וקיבל רשות להורות מרבותיו שהם בעצמם גדולי תורה. אך בלא"ה רשאי רק לומר מה שיודע בוודאות מפי פוסקים מפורשים, ולא להכריע ולדמות מילתא למילתא למעשה, ואם עושה כן הוי בכלל השועלים שכתב הרמב"ם בהלכות ת"ת פ"ה ה"ד, כ"נ לפענ"ד העניה, וע"ע בשו"ת מהר"ם שי"ק י"ד סי' י"ח, ובשו"ת משנה הלכות ח"ה סי' קע"א, וי"ל ע"ד, ואכמ"ל בכ"ז).

אם אמרינן סב"ל כשהמחלוקת במצוה

אם כי יש להעיר בכל זה, שהמחלוקת של גאוני דורנו כאן היא במצוה ולא בברכה, שהרי נחלקו פוסקי זמננו אם יש מצוה לומר הלל, והברכה נגרת אגב חיוב המצוה, ולדעת הרדב"ז (ח"א רכ"ט) בכל כה"ג ל"א סב"ל, ודעת הגאון הרב יעקב חיים סופר שליט"א בכל ספריו, שמרן לית ליה האי סברא כלל, ואין לחוש לה לעולם, אלא סב"ל גם בכה"ג, ודעת הרב משאש זצ"ל בדיוק להיפך, שאף מרן ליה האי סברא, ותמיד אם המחלוקת במצוה ל"א סב"ל, ודעת מרן הראש"ל שליט"א לעשות פשרה, דכל היכא דיש חזקת חיוב סמכינן על סברת הרדב"ז ול"א סב"ל.

ומרן הראש"ל שליט"א אזיל כאן לשיטתו, שכאן המחלוקת היא האם יש חזקת חיוב, לכן פסק סב"ל, ודו"ק.

(ע' יבי"א ח"ט במילואים עמ' תנ"א, וע' בסי' ג' מה שהארכנו בביאור מחלוקתם בענין השוכח יעלה ויבוא בסעודת יו"ט, והנה במילואים שם נראה שהרב יבי"א הוא שהמציא סברת חזקת חיוב לענין ברכות, אך המעיין בהסכמת הרב לספר כנסת הגדולה או"ח, שהוציא מכון הכתב, יראה, שהרב הביא שם הרבה ראשונים שסוברים סברא זו, וקצת תימה מדוע הרב במילואים ביבי"א לא הפנה לדבריו שם, והראיתי ההסכמה הנ"ל לבנו מו"ר הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א, ושמח בה מאד כמוצא שלל רב. ע"ע במש"כ בילקו"י ברכות עמ' תקס"ו).

אם שייך כאן ספק דאורייתא כיוון שחיוב ההודאה מן התורה

אולם יש לציין, שבכל הדוגמאות שהביא מרן הראש"ל שליט"א שאם יש מחלוקת אם יש חיוב לקיים המצוה, אז לא סמכינן ע"ד הרדב"ז, והדרינן לכלל סב"ל, הם במצוות דרבנן, אך כאן יש לנו דעת החת"ס (בכמה מקומות, שו"ת או"ח סי' ק"ו, קס"ג, קצ"א, ר"ח, י"ד סי'

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

רל"ג. חידושו לשבת כ"א ע"ב, וחידושו למגילה י"ד ע"א) וסייעתו, **שחיוב הודאה הוא מדאורייתא**, מכח הק"ו במגילה (י"ד ע"א), וק"ו מידה של תורה הוא, ואע"פ שהנצי"ב בהעמק שאלה (כ"ו אות א') כתב להשיג עליו מלשון השאלתות, ומכח ג' קושיות ידועות, מ"מ כבר יישבו כמה גאונים (ע' בחוברת של יום העצמאות ממור"ר הגר"ד ליאור שליט"א, עמ' נ"א נ"ב) בטוטו"ד דברי רבינו החת"ס, וא"כ **לכאורה שאני הכא, דאיכא למימר ספק דאורייתא לחומרא, ויש סברא לחייב לומר הלל**.

ברם דא תברא, כי י"ל שמדאורייתא יוצאין י"ח בהודאה בעלמא, ורק חכמים תיקנו **נוסח ההלל**, וע"כ לומר כן ליישב כמה ראשונים דס"ל בהדיא דהלל דאורייתא, ואילו בש"ס ברכות (י"ד ע"א) מפורש שהלל דרבנן. א"כ ע"כ שרק הנוסח דרבנן, אך עיקר חיוב הודאה מן התורה. (עיי"ש בחוברת הנ"ל שם).

ולכן מובן מש"כ בנד"ד מרן הראש"ל שליט"א לשיטתו, סב"ל, כי המחלוקת היא במצוה **דרבנן** האם יש חזקת חיוב, ובכה"ג אמרינן סב"ל לדעתו, ודו"ק.

עו"ל, שאף אם ההלל עצמו הוי דאורייתא, מ"מ **הברכה עליו** ודאי חיובה דרבנן, וסב"ל. שאף במקום שיש חיוב לכו"ע לגמור הלל בברכה, כגון יו"ט ראשון של פסח, מ"מ אם אמרו כולו בלא ברכה, יצא י"ח, שאף בהלל אין הברכות מעכבות, כמבואר כל זה בחזו"ע פסח (עמ' רמ"ה). לכן לכתחילה מורינן לא לברך, דומיא דלולב ב"ט ראשון של חג, על אף שחיובו ודאי מדאורייתא, מ"מ אם יש ספק בעיקר כשרות הלולב, נוטלו בלא ברכה.

דעת הרב שמ"ש ומגן

אולם מה שכתב בזה הרב שמ"ש ומגן (ח"ג או"ח ריש סי' ס"ג, וריש סי' ס"ו) שמי שכבר נהג לברך י"ל לגביו "סב"ל במקום מנהג לא אמרינן", ורק מי שעדיין לא בירך כמה שנים, יש להורות לו לא לברך דסב"ל, לכאורה אחמה"ר מכ"ת דבריו תמוהים. כי מועצת הרה"ר בראשות גדולי תורה, ובהם הרב עוזיאל זצ"ל ועוד, החליטו מיד אחר מלחמת העצמאות, **ותקנו** שאין לברך ברכה זו, **וכמדומה שכך היה מנהג רוב העולם**, ורק לאחר כמה עשרות שנים קם הגאון הרב גורן זצ"ל, והורה לברך, והיא לי תמיה רבה, הרי שנינו (רמב"ם הלכות ממרים פ"ב ה"ב) "בית דין שגזרו גזרה או **תקנו תקנה**, והנהיגו מנהג **ופשט הדבר בכל ישראל**, ועמד אחריהם בית דין אחר, ובקש לבטל דברים הראשונים, ולעקור אותה התקנה ואתה הגזרה ואתו המנהג, **אינו יכול, עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין**" עכ"ל הרמב"ם, ומאן ספין לומר שהוא

דברי עני – הלכות ברכות

גדול מחכמי הדור שהיו לפניו, אפילו אם יהיה גדול מאד בתורה, ואין משיבין את הארי (הגאון הרב גורן זצ"ל) לאחר מיתה, ואעפ"כ, **לכאורה** נראה שאותם שנהגו לברך מאז ההוראה השניה **נהגו כן בטעות**, ובכה"ג לא שבקינן להו להמשיך במנהגם.

ואמר לי הרה"ג רבי משה חביב שליט"א, **שכמדומה** שהגאון הרב גורן זצ"ל אחז שהוא שווה לב"ד של הגאון הרב עוזיאל זצ"ל, ולענ"ד צ"ע בזה. בפרט שמלשון הרמב"ם **מוכח** שצריך הב"ד האחרון להיות **גדול** מהב"ד הראשון, ולא רק **שווה**, וודאי צ"ע אם היה קיים תנאי זה. גם צ"ע אם הב"ד השני היה גדול **במניין**, בפרט לאור העובדה הכואבת, שהרב הראשי השני התנגד לרב הראשון בכל התוקף, וצ"ע בכל זה.

עוד שמעתי אומרים, שהב"ד הראשון נטה קו לומר שצריך לברך על ההלל, ורק מפני המחלוקת הורו הרב עוזיאל זצ"ל וסייעתו שלא לברך, וכידוע כמה סלד הרב הנ"ל מהמחלוקת. צא ולמד שביקש לוותר על השחיטה הספרדית, וכן ויתר על היבום נגד דעת מרן השו"ע וכו' כדי לאחד כרם בית ישראל, וידועה צוואתו שכתב בענין גנות המחלוקת לפני מותו. שמעתי אומרים, שבכל כה"ג אפשר שב"ד אחרון יסתור דברי ב"ד ראשון, כדי להורות **כעיקר ההלכה** שרצה ב"ד ראשון להורות.

לענ"ד דברים אלו תמוהים ולא ניתנים להאמר כלל. שהרי הדין שב"ד שני לא יכול לבטל דברי ב"ד ראשון אינו דין דאורייתא, אלא **תקנת חכמים כדי שלא להרבות מחלוקת בישראל**, וא"כ לדבריהם, כ"ש השתא בנד"ד **שמפני המחלוקת** לא רצה ב"ד ראשון להורות לברך, שאסור לב"ד שני לסתור דבריהם ולהרבות מחלוקת, שהרי ידוע תוקף ההתנגדות והמחלוקת שנוצרה עקב הוראה זו של ב"ד שני.

וע' ביד מלאכי (כללי הדינים אות ע"ג) שאפילו **להוסיף** ע"ד ב"ד ראשון אין רשות לב"ד שני, ולכאורה זה ודאי לא גרע מנד"ד, וע' ביד מלאכי (כללי הדינים אות נ"ב), שאולי י"ל קצת עפ"ד, וצ"ע בכל זה.

עוד צ"ע על הגאון הרב שלום משאש זצ"ל, שהרי כאן המחלוקת היא במצוה, אם יש חיוב להגיד הלל, והברכה נגרת, והמחלוקת אינה בברכה, והרי הרב גופיה אוחז שהלכה כדברי הרדב"ז (ח"א רכ"ט) לעולם, שכל היכא שהמחלוקת במצוה ולא בברכה ל"א סב"ל, וצע"ג דעתו בזה. (ושמא כאן הרב **נוטה** יותר אחר טענות הרב יבי"א, וצ"ע).

ומה גם שלטעון שמנהג של **כמה שנים אחדות** חשוב מנהג, זהו דבר חדש, לא שמענו כמותו בלתי היום, וגם בזמן כל אותם שנות קיום המנהג ע"י **חלק מסוים מהעם**, יצא עליו ערער ע"י הרבה גדולי תורה.

העולה לדינא לפענ"ד להלכה ולא למעשה

ולכן נראה מכל האמור שפשטות הדברים היא שיש חיוב לומר הלל ביום העצמאות, אולם מחמת שישנם כמה ספיקות ופקפוקים בעיקר הדין, לכן לענין ברכה נראה דשב ואל תעשה עדיף, ומה גם שמדאורייתא ודאי יוצאין י"ח בכל הודאה, והברכות אינם מעכבות, והנראה לענ"ד כתבתי, והשי"ת יאיר עינינו בתורתו תורת אמת. (וע' מש"כ לנו בענין זה מו"ר הגר"י פרץ שליט"א בהסכמתו לספר זה).

דעת הגאון הנאמ"ן שליט"א ומה שיש להעיר בדבריו

בתשרי התשע"א שלחנו את הסוגיא לגאון הרב מאיר מאזוז שליט"א וכתב לנו וז"ל **"ראיתי כל דבריך טובים ונכוחים** (ההדגשה ממני. ד.א.), ונ"ל הטעם העיקרי שלא הסכימו הרבנים לומר הלל בברכה, כי כוונת מייסדי המדינה הייתה לחלן את עם ישראל, ולהפכו לחולין גמורים ח"ו, כידוע שישבו שלשה ימים ושלשה לילות על המדוכה אם להזכיר ש"ש במגלת העצמאות, ולבסוף החליטו לכתוב "מתוך בטחון בצור ישראל" שכל אחד יפרש כרצונו (ועל זה נאמר "וינבל צור ישועתו", האדמו"ר מסטמר בס' ויואל משה), ורבבות מבני עדות המזרח הפכו אותם לכופרים גמורים רח"ל, ואם כי ב"ה לא עלתה בידם ורבבות רבבות חוזרים היום בתשובה (ואלמלא הויכוחים והמריבות בין החרדים היו **כלם** חוזרים בתשובה), מ"מ קשה לומר הלל ביום זה. יום זה נרמז בסוף דניאל, "אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה", כי מראש השנה התש"ה (השנה האחרונה של השואה, שנרמזה בדניאל י"ב, א') עד ה' באיר התש"ח יש אלף שלש מאות שלשים וחמשה ימים בדיוק, **והיא אתלתא דגאולה בלי שום ספק שבעולם** (ההדגשה ממני. ד.א.). אבל קשה מאד להודות למעשה שנעשה ע"י בן גוריון וחבריו. ביום שיפסיקו חילולי שבת **בפרהסיא** בא"י וכל ילד מישראל יתחיל יומו בפסוק "שמע ישראל", אפשר לומר הלל בשמחה ברינה ובצהלה. יה"ר שכן יהיה בקרוב ממש אמן". עכ"ל.

וברשותו דמר, לפענ"ד לא ראיתי בכל טענותיו **ראיה הלכתית** לנד"ד, ואם כוונת הרב היא שהחושך והאור משמשים בערבוביא, ואין מברכין על הרעה, הנה כבר הבאנו ממש"כ בשו"ע שיש לברך שהחיינו ודיין האמת בעת פטירת אביו, הרי שיש לחלק בין הטוב והרע. תדע, אם אחד שאינו שומר תו"מ יציל יהודי השומר תו"מ, היעלה על הדעת שהניצול לא יברך הגומל וישבחה לבורא עולם, ואפילו אם כוונת המציל הייתה לרעה. אתמהה, ועיקר טענתו אינה מבוססת במקורות לפענ"ד, ואכמ"ל.

כמה הערות נחוצות בסוגיא

א. לענ"ד רש"י שכתב "כגון חנוכה", קמ"ל בזה שא"צ נס לכל ישראל דווקא, דומיא דחנוכה שבאמת לא היו כל ישראל, ודלא ככל הראשונים הנ"ל, ולענ"ד זה הפירוש פשוט בדעת רש"י, ואחמה"ר א"צ לכל מה שדחקו האחרונים בזה, ומה שלא העלו על לב פירוש זה, י"ל, כי לא רצו לעשות מחלוקת בין רש"י לח' הראשונים הנ"ל. אך לענ"ד הפשט לא יופשט, והבוחר יבחר.

ב. בענין טענת הרב ישכיל עבדי, (גם ביבי"א ח"ו שם אות ו' הזכיר טענה זו), שהתאריך של יום העצמאות אינו נכון, כי בה' באייר החלה המלחמה, וכזו וכזו תאכל החרב, ורבים וטובים מבני עמנו נספו במלחמה, וצער רב ויגון קודר החל בה' באייר, ויותר הגון היה לקבוע יום שמחה והלל בסוף המלחמה, כאשר גבר ישראל תודה לאל.

והנה אע"פ שהערת הרב כשלעצמה נכונה מאד לפענ"ד, אולם כבר ביארנו באר היטב בשם הרה"ג רבי משה חביב שליט"א שהלל לדורות צריך להיות דווקא על האתחלתא דגאולה. מ"מ עוד נראה, שלפי סברת מו"ר הרב צב"י זצ"ל (ע' לנתיבות ישראל מאמר "לתוקף קדושת יום עצמאותינו" ובעוד מאמרים שלו בנושא), שעיקר הנס נעשה בעצם הגבורה להכריז על הקמת המדינה, שמשמעות הכרזה זו בעצם, היא הכרזת מלחמה כנגד רבבות אויבנו, והכרזה זו היא סיום חרפת הגלות, וזהו נס נפלא, שעם קטן, שאלפי שנים היה שפל ורצוף מעז לצאת לקרב כנגד רבים, והביא ראייה לדבריו מדברי התוס' בב"מ (ק"ו ע"א ד"ה מתיב) שכתבו, שרועה שמעיו להסתער על דב וארי, ודאי נכנסה בו רוח גבורה מלמעלה, וזה עיקר ההודאה להשי"ת, ונס הנצחון במלחמה נבע מאותו גלוי גבורה שעם ישראל גילה בעזרת השי"ת, שיותר איננו תחת סבלת הגויים, ודברי מו"ר זצ"ל מסתברים ומתקבלים על כל איש הישר, ואינם צריכים חיזוק. הנה לפי"ד, לא מתחילה קושיית הרב ישכיל"ע, כמובן, ודו"ק.

ובלא"ה יש להביא ראייה שלא כסברת הרב ישכיל"ע, ממה שאמרו בתענית (כ"ט ע"א) "והיינו דאמר רבי יוחנן, אלמלי הייתי באותו הדור, לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף, ורבנן, אתחלתא דפורענותא עדיפא" ע"כ. ומבואר כאן, דלדעת ר"י היה צריך לקבוע תענית תשעה באב ביום י' אב, שבו היה עיקר החורבן, ודעת רבנן לא כן, אלא "אתחלתא דפורענותא עדיפא", היינו שבשעה שמתחיל הצער הגדול, זהו רגע עיקר הצער, אף אם אח"כ יתרחש צער גדול ועצום יותר. כי בגרעין ההתחלתי היה טמון כל הצער הגדול יותר שהתגלה בהמשך, והלכה כרבנן בסברא זו.

ולפי"ז נראה לענ"ד ק"ו להיפך לענין השמחה, שאם יש רגע של התחלת שמחה גדולה, זהו רגע עיקר השמחה, אף אם אח"כ תתרחש שמחה גדולה יותר, ואם כנים דברינו, אז

סימן כב – בענין אמירת הלל ביום העצמאות

גם בעת הכרזת המדינה שהיא הכרזת המלחמה כנ"ל, זהו בהחלט היה רגע התחלת השמחה הגדולה, שהנה יש עוז וגבורה גם לעם ישראל, והשי"ת לא עזב חסדו מעמנו, אז אע"פ שמיד אח"כ החלה המלחמה, והגיעו גם רגעים של צער ויגון על הנופלים שלא היה להם תקומה, מ"מ בשוך הקרבות ואחר ששקטה המלחמה, וראינו שתודה לאל עמ"י ניצח, נמצא למפרע שההכרזה היתה נכונה ומשמחת מאד. אשר ע"כ מובן טעם הרה"ר שקבעה דווקא יום זה ליום שמחה ויו"ט. כ"נ ברור לפענ"ד.

ג. מדברי הרמב"ם בפה"מ בכורות (פ"ד מ"ג) שכתב שלענין סמיכה בעינין רוב חכמי ישראל **שבא"י** דווקא, אין שום ראיה נגד דברי מרן החיד"א בשער יוסף (הוריות ג' ע"א), שהביא שם ביבי"א, כי ענין הסמיכה קשור בקשר אמיץ בל ינותק עם הוראת הסנהדרין וטעו "רוב הקהל". שע"י הסמיכה, מגיע האפשרות לכך שב"ד סמוכים וירו בטעות ויטעו "רוב הקהל", ואף גם זאת בכלל דברי רב אסי שם "**ובהוראה** הלך אחר רוב יושבי הארץ", וזה ברור, וע"כ מרן החיד"א יבאר דברי הרמב"ם האלו באופן הנזכר או בדומה לו, שהס מלהזכיר שנעלמו מעיני מרן החיד"א אשר באמת כל רז לא אניס ליה, דברי הרמב"ם המפורשים והידועים, ונראה לי שזה כוונת מרן הראש"ל שבסו"ד שם כתב 'וע' בפה"מ לרמב"ם בכורות וכו', וי"ל" עכ"ל. ודי בזה. (ומעתה סרה הערת מו"ר הגר"ד ליאור שליט"א בהסכמתו, ודו"ק).

ד. נראה לי בס"ד לבאר **קצת** ההגיון העומד מאחרי המדרשים האומרים שאין לומר הלל בזמן שאויבי עמ"י שבאו להכחידם נהרגים, שלכאורה הדבר כמו זר מאד נחשב בעינינו היום, ונביא על זה משל אחד.

משל למלך גדול שהיה לו בן אחד יחיד, מוכתר בכל מידה טובה, והבן הזה היה היחיד בכל הממלכה שהבין רצונו האמתי של אביו המלך, והמלך היה אוהבו אהבה עזה, אין כמוה, וגם היה לו למלך עבד אחד מוצלח, שידע לנהל עניני המלך בצורה טובה, ובפועל, אותו העבד היה מוסר נפשו למען המלך, אם כי לא "לשמה", ועל אף שידע המלך שהעבד הזה אינו עובדו בלב שלם, ולא היה באומנה איתו, ואף גם זאת, מדי פעם היה העבד מועל, וגונב לכיסו הפרטי מרכוש המלך, ואעפ"כ, היה המלך מעלים עין ממנו, מפני הצורך שהיה לו בו, כי בסה"כ היה עונה לדרישות המלך, ומפרנס רצונו, ויהי היום, ואותו עבד רע קינא בבן המלך, ותכנן מזימה שפלה להרוג את בן המלך. בסתר ליל נחבא העבד אחרי גדר, וברגע שעבר שם בן המלך, זינק עליו העבד באכזריות, ורצה להורגו. בן המלך, שהיה מלומד היטב בתכסיסי מלחמה וגבורה, נאבק על חייו, ואחר זמן לא רב, הכריע בן המלך את העבד הבוגד, ותקע חרב בליבו האכזר. תוך כדי הריב, הספיקו להגיע משרתי המלך, שמיהרו להזמין את המלך עצמו שישמח

דברי עני – הלכות ברכות

בהצלת בנו. או אז החל בן המלך לפצוח במין זמר מיוחד ובריקוד עליו על הצלתו המופלאה. המלך שהיה מזועזע מכל המתרחש, מצד אחד, מאד שמח על הצלת בנו, אך מצד שני מיד נזכר המלך בכל מה שהיה העבד מתאמץ למענו, ועושה כל המוטל עליו בצורה נאותה. מיד ציוה המלך על בנו שיפסיק לרקד בפניו, כי לבו בל עמו לשמוח באותו רגע שדם העבד זרם לידו.

הנמשל, מובן מאליו. אף כי מובן שישנם כמה חלוקים בין המשל לנמשל, מ"מ נראה שביסוד הספור הדברים דומים, ודי בזה.

ה. יש להתעורר בענין השמטת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, הטור והשו"ע, דברי הברייתא הנ"ל בפסחים, ע"י בדברי מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' י"א) שהביא הרב ביבי"א (שם באות ג'), ושם כתב שאין דרכם להביא הלכתא למשיחא, ולא הבנתי דבריו כלל, כי על אף שאין דרך הרי"ף הרא"ש הטור והשו"ע להביא דברים הלכתא למשיחא, **מ"מ הרמב"ם דרכו תמיד** להביא כל ההלכות, אפילו הלכתא למשיחא כידוע, ואעפ"כ לא הביא דברי הברייתא בפסחים, וצע"ג. ואח"ז נראה לחזק הקושיא על מרן החיד"א, שהרי הטור והשו"ע י"ד (סי' ש"מ סע' ל"ו) כתבו וז"ל "קורעין על שמועות רעות, כגון שנקבצו **רוב הציבור**" וכו' ע"כ, וכ"כ הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, עיי"ש בב"י. הרי שדרכם לפסוק גם הלכות השיכות לרוב הציבור היינו לכלל ישראל, ולמה השמיטו דברי הש"ס בפסחים, ודברי מרן החיד"א הנ"ל, ה' יאיר עיני להבינם, ושמעתי בזה ביאור אחד, ויען שלא ישר בעיני, אני נמנע מלהביאו, וה' יאיר עיני, וע' ברב המגיד ובכ"מ ב הל' חנוכה, שנראה דס"ל דהרמב"ם מודה לברייתא, ואכמ"ל.

ו. על אף שגאוני זמננו יישבו השגות הנצי"ב על הגאון חת"ס, מ"מ מדברי **השאלות** עצמו שכתב "בעידנא דמתרחיש להו ניסא", לכאורה **מוכרח** כדעת הנצי"ב, ודלא כהחת"ס, ודו"ק. שוב העירני הרה"ג רבי משה חביב שליט"א, שאינו מוכרח, כי יתכן שהכוונה היא לומר הלל **כל שנה** באותו התאריך שאירע הנס, "שעשה ניסים לאבותינו **בימים ההם בזמן הזה**" ע"כ. ולענ"ד נראה שזה דוחק בלשון השאלות, ואעפ"כ חוזרני בי שאין **הכרח** כנצי"ב, רק **משמע** כנצי"ב.

